

---

5.

Csontsovány gyerekek, megszámlálható bordák, lécvégtagok, pókhasak, riadt-vádlón világitó szemefehérjék, Kongó, Biafra, Bangla Desh...

Ahány ilyen felvétel, filmriport, annyi kiírthatatlan lenyomat az agykérgemen, nemegyszer éppen olyankor bukkannak elő, ha jóízűt eszem, vagy még inkább, ha jól táplált, életvidám arcokat látok a tányér fölé hajolni, erről is írni akartam egyszer, valami szélhámosról szólt volna a mese, aki egy emberbaráti szervezet, mondjuk a vöröskereszt emberének adja ki magát, távoli földrészek éhezői számára gyűjt adományokat, csontvázzá fogyott gyerekek fényképeit mutogatja, főleg vendéglői asztaloknál, de a magánházakban is igyekszik olyankor felbukkanni, ha a háziak éppen asztalnál ülnek, pszichológiai kísérlet inkább az egész, mint kereseti forrás, feltevése hamar beigazolódik, képeivel nem szíven, csak gyomron találja az adakozókat, akik szeretnék is mihamarabb lerázni, mielőtt még kifordulna szájukból a falat, arcukon, szemrebbenésükön látja, hogy csak szökni készülő étvágyukat igyekeznek minden erejükkel visszatartani; emberem eleinte inkább kárörvendve szemléli áldozatai önleplező zavarát, aztán a maga belső átalakulására is fölfigyel, mindinkább a szerepébe éli magát, szakadatlanul éhezésről, járványokról, elemi csapásokról, háborúkról olvas, lassanként mindjobban átérzi, aminek átérzését előbb csak másoktól várta el, el is küldi a pénzt valami nemzetközi segélyszervezetnek, ám ez sem segít rajta, egyre nehezebben képes néhány falatot lenyelni, maga is csonttá-bőrré fogy, mind hevesebben gyűlöli az evés élvezetébe merülő jóltápláltakat, egyensúlyát veszti, egy vendéglőben végképp kiborul, feláll egy asztalra, és prédikálni kezd, el akarják hallgattatni, mire rombolni kezdi a berendezést, verekszik, elviszi a rendőrség, valahogy így, sztorim minden alkatrésze készen állt már, amikor hirtelen megszűnt érdekelni, mintha már megírtam volna, gyakran megesis ez, egyszóval eltűnt a süllyesztőben, mégis, valahányszor zabáló társaságot látok, feltételes reflex...

A motel Hajdú Pisti ötlete volt.

Valószínűleg akkor jutott csak eszébe, amikor még a Város előtt a folyópart felé kanyarodó útelágazást elértük, semmi kedvet se érezhetett a felesége mártírcáchoz, bárhol szívesebben van, mint odahaza, alighanem a napokban felvett nyereségrészesedés is viszketett a zsebében, csináljunk hát egy kis kiterőt, Dér Sanyi meg sohasem elrontója semmi jónak, pár pillanatig habozott csak, amíg az Icának szánt magyarázat a fejében összeállt, ami viszont engem illet... lapos volt ugyan a tárcám, de mivel a cechet Pisti vállalta, elvégre miért ne, többnyire azt teszem, amit nincs okom meg nem tenni... Pár métert poroszkáltunk csak, amíg a dolgot megbeszéltük, aztán újra gyorsítottunk, most már a bekötőút jegenyéi között; fejszére érett öreg jegenyék szegélyezik itt az utat, némelyikük féldala egészen száraz már, elrobogtunk a kastély mellett is, valaha báró Zalotay tulajdona volt, ma részben képtár, részben a művésztelepre ruccanók tanyáznak benne, a szobák egy részét meg ki is adják, főleg olyanoknak, akik a közeli halastóra kíváncsiak, külföldi vadászok is megszálltak már benne néhányszor, öreg fákból álló, árnyas park veszi körül, a sötét lombok és vastag törzsek közül több helyen előcsillant a halastó tükre is, sárgán szikrázott a már hanyatlóban lévő nap fényében, a park itt fokozatosan erdőbe megy át, egészen a gátig, amelyen túl a folyóparti füzes húzódik; itt van a motel is, még a gát innenső oldalán, csinos, nem régi keletű épület, éppen csak a tájhoz sehogy sem illő meredek alpesi cserépteteje zavar egy kissé, tulajdonképpen motel és halászcserda egyszerre, de a halételeken kívül mindenféle más is kapható, csevapsicsa stb., amióta a Városban élek, rendszerint megfordulok itt néhányszor évente, régebben a tantestületi kollégáimmal, tavaly már inkább Dér Sanyiékkal... negyedórába se telt, máris ott ültünk a még fiatalosan világoszöld lombú öreg tölgyek alatt, kissé korán érkeztünk, de máris látszott, hogy ma teljes lesz az üzem, ilyen szép nyáriás szombat este nem is volt még ebben az évben, rohamosan szaporodtak a kocsik a parkolóhelyen, sűrűsödött a fejek erdeje; úgy látszik, szép számmal összeverődnek a regényalakjaim, állapítottam meg többször is, azt hiszem, itt gondoltam először arra, hogy regényt írok a Városról, egy ilyen estén, miközben elnéztem a társaságot, úgy éreztem, hatalmas hálót vetek ki, ráborítom az asztaloknál ülőkre, köröskörül mindenütt gondosan lecövekelem, igen, a kezembem vagytok, senki se menekülhet közületek, menthetetlenül bekerültök a gyűjteményembe, kifürkészlek mindannyiőtöket, kiismerem a kis játékaitokat, valamennyiőtöket a boncasztalomra fektetlek, felnyitom a belsőtöket, beletúrok a zsigereitek közé, kiprepárolom, formalinoldatba teszem és kiállítom őket, valahogy így kezdődött... nyolc felé alig lehetett már üres asztalt találni, jól táplált testek neheztedek a könnyű kerti székekre, rostonsült hús- és hagymaállat keveredett a halászlé felszálló gőzével, zsíros és itallal öblített torkokból felcsapó hangos nevetés folyt össze a pódiumon álló énekesnő régi és legújabb kiadású, a túl erősre állított hangszorótól torzított népdalival — elsőnek Čavle fejét szúrta ki az összetolt asztalok körüli vendégseregéből, magasra kúszott homloka első pillanatásra megtévesztő csak, fejkata világosan elárulja egykori alacsony homlokát, széles, gömbölyű koponyája valami különlegesen vastag héjú dinnyére emlékeztet, vagy kókuszdióra inkább, egészen kis térfogatú, hasznosítható belső magot sejtet csak kemény csontpáncélja mögött, „Már megint potyázik”, je-

gyezte meg Dér Sanyi, „csak tudnám, milyen minőségben”, és csakugyan, Čavlenak semmi köze a tésztagyáriakhoz, akik a számukra kivételesen fehér abrosszal letakart asztalaikat körülülték, heten vagy nyolcan is betöltötték a vendéglátó szerepét a három olasz üzletember mellett, nem számítva a közéjük sodródott Čavlet, akit mellesleg baráti kapcsolatok fűznek a Tésztagyár igazgatójához, új részleg építéséről tárgyal mostanában a Tésztagyár az olaszokkal, valószínűleg a szokatlan májusi meleg miatt hozták ide a vendégeiket. „Alázatos tisztelem, alelvtárs!”, köszöntem gondolatban harsányan Blanariknak, én adományoztam neki az „alelvtárs” titulust, s magamban gyakran illetem is vele, másodízben alelnök már, de volt már párttitkárhelyettes, meg a szocialista szövetség titkárhelyettese is, egyszer meg a szakszervezet alelnöke, a vadászegyesületben viszont valóságos (nem helyettes!) elnök, a sportegyesületben titkár, a motorosok szövetségében pénztáros, akad még néhány tisztsége, egy részük nem jut eszembe, néhányról meg talán nem is tudok, vannak ideiglenes tisztségei is, gyakran szerepel ilyen, olyan, amolyan rendezvények védnökeként, szinte nem is értem, hogyan képes két ülés között időt szakítani a családi vagy a nőügyeire, ő a legnyüzsgőbb típus a Városban, éppen csak amolyan igazi, élvonalbeli tisztség nem akar sehogya sem összeállni a funkcióiból, az évek során hön áhított városelnökségről titokban talán maga is demondott már, vastag, tömpe ujjaihoz egyébként itt is, ott is, amott is tapad valami, különböző díjazások, honoráriumok esnek le, összeköttetései csorduló-cseppenő csatornákat nyitnak meg, csinos kertés kis családi ház sikeredett már eddig is mindebből, szerény villácska is a tengerparton, Citroënja vadonatúj, pár éves Opel-jét közgazdász-hallgató fiának adta, azt hiszem mindenekelőtt abban különbözik Čavletől, hogy főleg az ilyenféle csatornák és tapadások kedvéért nyüzsg, szereplési viszketagsége inkább csak a kellemessel párosítja a hasznosat, míg Čavleban mintha még parázslana valami az egykori lángok helyén, egyfajta, érdekeihez rugalmasan alkalmazkodó jelszó-idealizmus... nem, Blanariknak sohasem voltak lángjai, talán még szikrái sem, értelmesebb is Čavlenál, akitől meglehetősen távol ült, hátal a tésztagyáriak asztalának, mintha csak iránta érzett ellenszenvét kívánta volna kifejezésre juttatni, a villanyfény éppen ügyeskedő fésűmanipulációkkal sikertelenül leplezett tonzúrájára esett, kissé rezesen pirospozsgás, húsos arca viszont, formátlan orrával és zavaróan csöppnyi, hátrahúzódo állával együtt, árnyékba merült, energikusan gömbölyödő kis pocakját, a lecsüngő tarkakockás abrossz rejtette el, rövid ujjú ingétől szabadon hagyott izmos, sűrű szőrrel borított bal karját az asztalon nyugtatta, jobbjaival élénken mutogatott valamit; szemben vele Farkas arca teljes fényben volt, magam sem tudom, miért látom kissé denevérszerűnek, nincsenek túl nagy fülei, talán mert szokatlanul korai ráncai, hegyes orrával a centrumban, egyetlen csomópontba futnak össze, főleg nevetés közben szembetűnőek, korábbi sportpályafutása alakíthatta ki őket, amatőr futballistából lett profi politikussá, Blanarikkal való barátságaszövetsége szintén sporteredetű, mindkettőjüket a sportügylek legfőbb szószólóiként ismerik, ilyen célokra még a sziklából is képesek éltető vizet fakasztani, egyesek szerint pár évvel ezelőtt az új kórház építésére referendummal megszavaztatott pénzből is sikerült jócskán lefaragniuk, a morgolódoakat meg érdekes módon éppen Čavle tartotta féken, akinek sportrajongása még Blanarik és Farkas iránti gyűlöleténél is nagyobb;

egyébként a referendumpénz körüli zűrt egyszer már a sajtó is pedzette, csak hát aluszékonyak a dolgok mifelénk, ám az újabb referendumot az iskolák karbantartására már egészen más formában írták ki, egy hónapja sincs még, hogy az ívekkel házaltunk, igen, nem, ahogy gondolja, nagy kedvem lett volna nemet írni és a „nem” mellett agitálni, ne lennék csak expedagógus, bár a mimikrimet földadni, már csak a regény miatt sem szerettem volna, nem mindenki volt szívbijos különben, akadt jócskán „nem” így is a kérdőíveken, Ica panaszkodott, hogy megpróbálta a gyerekeknek odaadni az íveket, de a szülők aláíratlanul küldték őket vissza, jöjjön maga a tanárnő, üzenték, Brica ideje mégiscsak elmúlt már; rögtön ráismertem a harmadik asztaltársban... Háttal ült felém, hullámos ősz haja mégis eláruulta túloldali vaskosan pisze orrát, négeres ajkait, szürkés, nagy porusú arcborét, úgy tudom, valóban borbély volt valamikor, innen a ragadványneve, ami egy időben fedőnév is volt, később állítólag a kötelező beszolgáltatás körül buzgólkodott, ezután jutott csak szerephez a zárt ajtók mögött, többek szerint a Város nem egy polgára emlékszik még a tenyeresekre, lehet, hogy Kovács Imre bácsinak is ő adta azt a két frászt, magától az öregtől hallottam az esetet Póregyházán, évek óta nyugdíjban volt már, amikor odakerültem, mégis, főleg az idősebb falusiak szemében ő volt igazán a „banító úr”, igen, az öreg Kovács Imre, azaz, hogy Kovačević Mirko, tizenkilencben vörös szakasparancsnok volt, fel is robbantott egy hidat az előrenyomuló románok előtt, többször emlegette ezt a hőstettét, az összeomlás után meg ide, a szűkebb házába menekült, magyar megszállókra számított a háború kitérésekor, ki tudja, talán emlékeznek még a hidrobantására, gondolhatta, meglehet, arról is hallott valamit, hogy a neve feketelistán van, nem tudhatta, nem üzennek-e át a folyón a Gestapónak, „úgy gondoltam, inkább Kovačević Mirko leszek én élve, mint Kovács Imre halva”, mesélte nevetve, a felesége horvát nő volt, eszéki, azt hiszem, még Póregyházán se igen tanult meg többet magyarul annál, hogy „jó napot”, odahaza tehát a családi nyelv megfelelt a névnek; társaságba többnyire az asszony nélkül járt, valamikor főleg a plébánossal volt sokat együtt, kántorkodott is mellette, sokat mesélt erről a néhai öreg papról, említette a nevét is, valami németes vezetékneve volt, a keresztnéve meg Dániel és a pápai prelátusi címmel büszkélkedhetett, nagydarab, kövér, szellemes ember volt, állítólag nagy műveltségű is, mások is ilyennek írták le, igen nagy tisztelettel emlegetve, nemcsak Kovács Imre bácsi, aki lelkesen emlékezett vissza a lakomáira meg az ivászataira, kedvelte volna a lányokat is, nyilván a népszerűsége nyomán terjedt el a Dániel név a faluban, egyik-másik viselőjét egybehangzóan a fiának mondják... vagyis hát Póregyháza nagyon is alkalmas volt rá, hogy elrejtessen valakit a történelem elől, Kovács Imre pedig igyekezett is elrejtőzni, s mégis, lehet, hogy éppen arról a bizonyos feketelistáról került elő a neve odaát, mikor egyszer kiásták a veteránokat, de a kitüntetést már csak az özvegyének küldhették el, három éve lehet, hogy meghalt, el se tudom képzelné, milyen arcot vágott volna, ha személyesen veheti át; főleg úgy jelenik meg előttem, ahogy ott ül Tóth Piroska és Bálint Imre lakodalmán, azután, hogy alaposan kivette már a részét a nyolcvan csirkéből, a kilenc pulykából, a százhusz kilós disznóból és a két birkából, túl volt már az éneklő fázisán is, csak ült az asztal végén a sátorban, fülében a rezesbandával és a kurjongatásokkal, orrában az ételek illatával, a borgőz és az izzadt-

ságszag keverékével, ült és nézte a mulatozókat, mereven bámult, szemén a részegség kocsonyásan csillogó hályogával, időnként megmozduló szájjal, „trágya, trágya”, általában többnyire ezt hajtogatta. „Mit mond, Imre bátyám?” kérdeztem kicsit kötekedve, úgy tettem, mintha nem tudnám, „semmit, fiam, csak azt, hogy trágya”, felelte, „mert minden trágya, előbb-utóbb te is megtanulod”... Brica állítólag szó nélkül lekent neki keltőt, amikor az idézésre megjelent, ezután mondta csak, hogy a János vitéz miatt, még az ötvenes évek elején volt, hogy a Városban a műkedvelők előadták a darabot, egyre járták vele a falvakat, Bricáék meg kijelentették, hogy „nacionalista darab”, persze azt látták csak, hogy huszárok, zászló meg ilyesmi, akkor elégelehtették meg végleg, amikor éppen Póregyháza került sorra, és mert az öreg volt a helyi kultúregyesület elnöke, őt hibáztatták, amiért lehozatta az előadást, nem tudom, lehet, hogy föl is mentek a fejekben a gőzök egy kicsit a huszárruhák nyomán, végül is annak idején láncos kutyákat emlegetett a határon túli rádió, de akárhogy is, gyerekként én mindenkitől csak szidni hallottam a Hájfejűt, emlékszem, amikor az öregek a Rajk-pert hallgatták, egy-két mondatát én is elkaptam, és őszintén sajnáltam, hogy a Hájfejűt nem sikerült kinyírni, igen, sokan nem hitték, mennyire leperegnék rólunk a rádió nyálcsepei, legkevésbé a Brica féle emberek értették ezt, persze nem tudhatom, hogy valóban Brica ütötte-e meg Kovács Imrét, az öreg csak egy hosszú, sovány alakról mesélt, mégis, ha látom, akaratlanul is a kezére pillantok, talán mert tudom, hogy hatvanhatban bizonyos törvénytelenések miatt menesztették, ezután lett a képviselő-testület jogi osztályának vezetője, ötven felé járt már, amikor végre megszerezte a jogi diplomát; Blanarikkal újabban haverkodott össze, éppúgy gyűlöli Čavlet, akár az alelnök, hatvanhatban ugyanis éppen Čavle igyekezett a leginkább bemártani, kétségtelenül kitűnő érzéke van az átnyergeléshez. Trankulov mérnökre Bricáról ugrott át a tekintetem, pár asztallal távolabb ült, nemes sasorrával, előkelően rómaiás profiljával felsőbbbségesen mosolyogva, mint mindig, mintha csak toronymagas szellemi kilátóról tekintene le mindenkire, alaptalan, fedezet nélküli fölény ez különben, még ha Trankulov nem is tehetségtelen, amihez csak hozzányúl, pénzzé válik, különösen két évvel ezelőtt a városi tervezőintézet élén kereshetett sokat, az új kórház építésekor, amikor a kivitelezés jogát — sokak szerint busás jutalék ellenében — egy szlovén építővállalatnak adta át, valószínűleg jócskán keresett ezen dr. Lipovac kórházigazgató is, alacsony, előregörnyedő alakja alig észrevehetően púposnak tűnt a szép szál, hátratámaszkodó Trankulov mellett, széles, négyszögletes arca csaknem egészen elveszett a tányérjáról felszálló gőzben, egész lényével az evésbe temetkezett, ügyet se vetett a feleségére és Trankulovra, akik mintha összemosolyogtak volna felette, de ez talán csak nekem tűnt így, lehetetlen, hogy ne tudna semmit; Trankulov állítólag az anyja miatt maradt aggregény, túl van már a hetvenen az öreg hölgy, de még jól tartja magát, van az arcában valami szikár elszántság, talán a korai özvegység keményítette rá a vonásaira, a férje hosszú éveken át radikális képviselő volt a háború előtt, meg polgármester is egy ideig, valóságos kisisten a Városban, és az egyik legszebb tanya birtokosa, Stolzné mesélt róla egyszer, állítólag éppen odakinn volt, amikor a tanyáját felperzselték a partizánok, ő meg a vadászfegyverével ki is lőtt volna rájuk az ablakon, mindenesetre a felszabadulás első napjaiban tűnt el, feltehető, hogy az

özvegye ezután kezdte el fojtogatni fiát a szeretetével, nyilván senkit se talált méltónak rá, hogy a menyje legyen, az pedig... na persze, amíg a barátainak olyan felesége van, mint Lipovaoné... Akaratlanul is rajta felejtettem a tekintetemet, nem lehet nem észrevenni, gyöngyházfényű bőr, ragyogó fogsor, arcvonásai szinte túlságosan is szabályosak, alakja akár királynőinek is mondható, de inkább hidegséget áraszt, mint vágyakat ébreszt, képzeletem nem annyira levetkőzteti, inkább még jobban felöltözteti, halcsontos fűzöt, földet söprő szoknyát, krinolint ad rá, Ausztriai Annává, Alba hercegnővé varázsolja, ápolat mosolygásából, gondosan kitépett szemöldökéből is valami hűvös céltudatosság árad, ez vezethette akkor is, amikor kezdő orvosnőként a kórházban megjelent és leválasztotta dr. Lipovacot az első feleségéről, mégsem látszik igazán intelligensnek, talán már a diploma megszerzésében is több szerepe volt a szépségének, mint a képességeinek, két éve lehet, hogy a gyermekrendelő élén áll, te jó isten, mit kereshetnek ezek össze havonta... csöppet se vonz ez a reprezentatív nőtípus, érdekelt viszont Trankulovval folytatott kapcsolatának jellege, nem ismerem őket annyira, hogy tudhatnám, kettejük közül melyik szeret s melyik hagyja magát szeretni. A negyedik asztaltárs jelenlétén csodálkoztam egy kicsit, azután ismertem csak rá, hogy kivéve szájából elmaradhatatlan cigarettáját, megmutatta érdekesen szabálytalan profilját, nem tudok róla, hogy Baranović különösen jóban lenne akár Trankulovval, akár Lipovacékkal, lehet, hogy véletlenül csöppent az asztalukhoz: szintén mérnök, a Szerszámgyépgyár technikai igazgatója, sárgás, gyomorhajos arcát valahogy rokonszenvesnek érzem, mozgékony soványsága, türelmetlen gesztusai is igazolni látszanak a legendát, miszerint dolgozik, ő a gyár lelke, nem érdekli más, csak a munka, többször elutasította már az igazgatóságot, utál minden adminisztratív piszmozgást — mindenütt akad egy-két ilyen ember, akit titokban bolondnak tartanak, mellőzhetőnek érzem a pozitív hősokeket, ám ha mindenképpen elkerülhetetlen, hát ilyen szüntelenül cigarettázó, félig lyukas gyomrú figurát választanék, érdekes is lenne megformálni a munka Don Quijotéját, aki nevéstégesen komolyan veszi a dolgokat, s nem érti, hogy a munka mások számára kereseti forrás csupán...

Később egy váratlanul felviharzó hangos röhejhullám nyomán félfordulatot kellett tennem, hogy a hangforrást meglássam. Óriási tar diktátorkoponya, hatalmas széles áll, Kozomara, a „Blagostanje” birtok volt igazgatója oldalról Mussolinire, előlről Cyrankievicz volt lengyel miniszterelnökre hasonlít, egy éve talán, hogy nyugdíjba vonult, többektől is hallottam róla, hogy csak a nevét tudja leírni, állítólag a titkárnőjével olvastatta föl még az újságot is, vannak dolgok, amelyeket csak akkor hiszek el, ha magam győződhetek meg róluk, így vagyok azzal a mesével is, miszerint az igazgató bizottság és a munkástanács ülésein sosem mulasztotta el a revolverét maga elé tenni, valószínűleg csak annyi igaz az egészről, hogy mindössze négy elemet végzett, s hogy elmozdíthatatlanságának tudatában nem tűrt ellentmondást; de persze kellett lennie benne bizonyos rátermettségnek is, mivel a „Blagostanje” messze a Város határain túl is fogalomnak számít, talán még az sem az ő hibája, hogy pár éve megszűnt a birtok iskolájában a nemzetiségi tagozat, természetesen a szülők kívánságára; kimondottan sötét históriákat sose hallottam róla, úgy látszik, a birtok érdekei szinte azonosultak benne a saját érdekeivel: ma is ott lakik a birtok központján, az egykori Trankulov-tanyán,

ablakából a tanya megrohmozóinak tisztaletére emelt emlékműre pillanthat, tekintetében talán némi lebecsüléssel a vidék őslakóinak harci vállalkozásai iránt, különbeknek köszönheti, hogy szemét félig-meddig dinasztiaalapítóként hunyhatja majd le, utóda az alacsony, fekete Bukovici ugyanis, aki szikár csontos feleségével együtt szintén jelen volt, szó szerint benősült az igazgatóságba, egy időben nagyon is emlegették, hogy a birtokon folyó építkezések anyagának egy része a házába vándorolt, nyilván az apósának köszönheti az ügy elsimulását, vagy talán bankigazgató sógorának is, Kozomora másik vejének; ez nevetett leg-hangosabban, amikor tekintetemet az asztaluk felé fordítottam, hosszú, henger alakú feje hátrahanyatlott, szája nagy sötét barlangként a csillagosodó égre tárult, feleségét, a másik, kevésbé férfias Kozomora-lányt azonban hiába kerestem, s hiányzott fiatalabbik fia is, aki a birtok orvosi rendelője élén áll, nem beszélve persze az idősebbről, az századosként szolgál valahol, egyik unokaöccse viszont, aki friss diplomájával alig néhány hónapja foglalta el agronómusi állását a birtokon, szerényen az asztal sarkánál foglalt helyet; egy-egy könyvelői, raktárnoki vagy munkavezetői beosztás a „Blagostanje” állományában állítólag már csak egészen távoli és közvetett rokoni-baráti kapcsolatot jelent a Kozomora-nemzetiséggel, kevesebb törzsi összetartás, elvtársak, több robespierre-i megvesztegethetetlenség, legyetek élesebbek a késnél, hangosabbak a szenvedésnél, mert az ember... na igen, az ember másokért él és ez a legszebb mesterség... (egyszer az iskolával valami munkaakcióra mentünk, kapával a vállunkon harsogtuk vidéman ezt a dalt, egészen tele lett vele az utca, „Micsoda? Tán a kapálás?”, kérdezte nevetve egy velünk szembe jövő asszony, bizonyára csak az utolsó sor ütötte meg a fülét, „ez a legszebb mesterség”, erre mi is nevetni kezdtünk, később olyan sorokat is énekeltünk erre a dallamra, hogy „János bácsi testét fehér kukacok eszik”, persze nem menetelés közben, amerikai dallam, ha jól tudom, szövege John Brownról, a rabszolgalázadás vezérééről szól, legelőször azonban a megszállás alatt hallottam egy szolgálónktól valami „hazaffyas” szöveggel, bizonyára a katonáktól tanulta, a „késéles” szöveget meg csak később, másodikos koromban a negyedikesektől, egy-két szót kaptam csak el a karénekből, aztán a magam feje szerint egészítettem ki őket, „édesem, legyél a késnél, inkább mint a szenvedésnél”, nem is gondoltam rá, hogy van-e értelme, csak harsogtam, „na, mondhatom, szépeket tanítanak nektek az iskolában”, csóválta a fejét Vilma néni, miután elisméltette velem a hallottakat, fel se tételezte, hogy én értettem rosszul, bármikor kész volt megbotránkozni, egyszer a Hoffmann meséi Barcarolájának egy sora képesztette el, „bűvös éj, szerelmi kék”, máskor a tehének mesterséges megtermékenyítése, „nahát ezt a disznóságot, még attól is megfosztani azt a szegény állatot”...) igen, elvtársak, legyetek késélesek, mindenekelőtt önmagatokkal szemben, akkor is, ha munkátokat ház és bankbetét dicsőíti, ne viselkedjétek úgy, mintha nem lenne forradalom, mert még kiderül, hogy nincs is, ne mondjátok, hogy ti is csak olyanok vagytok, mint a többiek, mert a forradalmár éppen a többiek érdekében különbözik a többiektől, különben mindegy, felőlem élhettek akár sáskán is, viselhettek szőrcsuhát és szeméremövet, tőletek semmi sem elég... úristen, mi mindent szerettem volna még a regényemben új életre keltett főtéri szobor szájába adni, belesajtolni a forradalmár pózomat, mert hát arról van szó, hogy szívesen lógtam le a lá-

bamat erkölcsi magaslatokról, túl értelmes is vagyok a fenntartás nélküli forradalmasdihoz, túl értelmes vagy túl hülye, nem tudom, mindenesetre rég eljutottam már arra a szomorú vizes síkra, ahol biccentve tudomásul kell venni, hogy vályogból nem lesz vasbeton, csak azért, mert felhőkarcolót szeretnénk építeni, sőt néha úgy tűnik, mindig is tudtam, hogy a hajók elkerülhetetlenül megfeneklenek a selejtes koponyák zátonyain, léket kapnak a harci hierarchia hegyes vízalatti szirtjein, elakadnak a harácsolás vagy az életvidám habzsolás hínárjában, évezredek munkájától kialakított reflexek szövvénye állja útjukat, szinte a csontjaimba érzem ezt a tudást, éppen csak sokáig nem akartam lemondani az efféle forradalmiság kínálta nagyszerű lőállásról, mert az volt csak, lőállás a regényíráshoz, értelme is egyszerre szűnt meg a regénnyel, eldobhatom, akár a jegyzeteimet, hervadt virágként hajíthatom a figuráim közös sírára...

A tegnapelőtti szombat este azonban éltek még a regényalakjaim, rövid szemlét tartottam csak fölöttük, ki van jelen és ki hiányzik, futólag szánkáztaltam csak végig tekintetemet az asztalok tömegén.

Dér Sanyi közben az énekesnőt figyelte. Mintha csak orrát kedvenc ételének illata csapta volna meg, nyeldekklője gyors hullámokat vetett, szeme csillogni kezdett, arcát valami révülten áhítatos kifejezés öntötte el. Rég ismerem már nála ezeket a hirtelen támadó elragadtatott állapotokat, a legváratlanabb pillanatokban is képesek bekövetkezni.

— Ismered? — kérdezte tőle Pisti.

— Még nem. De fantasztikus.

— Sejtettem, hogy annak találod majd. Ismerem az ízlésedet.

— Tudsz róla valamit?

— Fatimának hívják.

— Miféle szerzet?

— Fene tudja. Siptár vagy török. Azt hiszem, Koszmetből való.

— Bánom is én, honnan való. De fantasztikus...

Lehetett vagy kilencven kilós, mecklenburgi farával széles nyolcasokat rajzolt éneklés közben, hurrák szakácsnőkarjait kitárta, párnás, rövid ujjú jobbában csörgődobot rázott, vastag nyaka a kellenél rövidebbnek tűnt, magasra polcolt kelttésza-mellei is valahogy túl hamar következtek csupasz, díjbirkózó vállalai alatt, oroszlánsörény-haja meg a fejét növelte aránytalanul nagygyá, egészében valahogy torznak tűnt, Sanyi azonban jó ideig képtelen volt levenni róla a tekintetét, vonzódik a hájhoz, az intenzív testszaghoz, kicsit talán a torzsághoz is, bár az ízlése kiszámíthatatlan, a legellentétesebb típusok is képesek tűzbe hozni, gyakran éppen legkirívóbb tulajdonságaik révén, „értesz is te hozzá”, mondja rendszerint, ha valamelyik ilyen pillanatnyi bálványán már csak az ugratás kedvéért is kifogásolok valamit, legtöbbször „éppen az a jó”, mint egy kamasz, aki még nem szokta meg a saját férfiasságát, belső látómezejének peremén mintha szüntelenül csupasz keblek, fenekek, sötét combközi háromszögek lebegnének, készen arra, hogy bármikor a középpontba ugorjanak, többször beszélt arról, hogy „mindenkinél” megpróbálkozik, „az nem kerül pénzbe”, ha nem, hát nem... (sokszor szinte csodálom, hogyan képes mindemellett gondolkodni, pedig nem is rossz fej, tehetséges közgazdásznak tartják), a télen szerzett egy dán pornólapot, kölcsönkapta valakitől, volt benne egy képsorozat, afféle trió, két nő és egy férfi, s körülbelül annyi kombináció, amennyi a szereplők



száma és a számításba jöhető testrészek alapján lehetséges, én segítettem neki átfotózni a képeket, legalább másfél órát vergődünk, madarat lehetett volna fogatni vele, amikor kiderült, hogy sikerültek a felvételek, tulajdonképpen a tanulmányozás kedvéért vettem részt ebben a vállalkozásban. „Legközelebb, ha Pestre megyünk, magunkkal visszük őket, azt mondják, jó üzletet lehet ott csinálni az ilyesmivel”, nem tudom, kitől hallotta ezt, ma is a Stolzné komódjának fiókjában hevernek még a példányaim, bizonyos dolgokra alkalmatlan vagyok, épp elegendő volt akkor is, amikor a Sanyi négy üveg alkoholja előkerült a csomagtartóból; szerencsésen kiszúrtak bennünket, Sanyi igyekezett kedélyesen mosolyogni, félrehúzóva figyeltem csak, ahogy odasúg valamit a kis tömzsi hólyagnak, „Mit?! Meg akarja vesztegetni a magyar vámhatóságokat?!”, csapott fel aztán élesen a vámos hangja, továbbra is úgy tettem, mintha semmi közöm sem lenne az egészhez, de amikor tovább folytatta, hogy „ez itt Magyarország, nem Jugoszlávia, nem félig Kelet, félig Nyugat”, alig tudtam megállni közbeszólás nélkül, „na, na, apuskám, nem kell olyan nagyon irigyelni tőlünk azt a kis Nyugatot”, mindig megvadulok az ilyen hivatali öntudattal impregnált pofáktól, ilyenkor lenne kedvem a levegőbe röpíteni minden hatalmat, csak mert hitvány kis senkiket lovasít, teret ad a kackiás fontoskodásuknak... és még ne legyenek kedvünk legalább regényben megalkotni olyan világot, ahol az ilyeneknek kuss!?, igen, emiatt önteném ki sokszor gyerekestül a fürösztvizet, pedig hát az ürge, ahogy mondani szokás, csak a kötelességét teljesítette. Nem könnyű megmondani, mi dühít jobban, az efféle buzgóság vagy ha valaki a maga zsebére dolgozik. Mint például az a másik vámos, először örültem is, amiért egyedül vagyok a fülkében, nyugodtan olvashatok, de aztán majdnem emiatt fáztam rá, egyetlen árva százforintosomat apró hengerecskévé sodorva a nadrágzsebem sarkában rejtettem el, „fordítsa ki a zsebeit”, „kérem”, hengerecskémet időközben sikerült hüvelykujjam tövével a tenyeremhez szorítani, így fogtam a kifordított zsebemet, háttal a vámtisztnek, mire ő, hogy miért fordultam meg, úgy látszik, gyanús-nak találta ezt, visszafordulva azonban a zsebeimet is visszafordítottam, az volt a szerencsém, hogy nem követelte tovább ezt a kifordítósdit, nem tudom, talán elsőgyellte magát, pedig a fejemet rá, hogy a százasomat magának tartotta volna meg, akárcsak később a kalauz a jegy árát, a jegyet ugyanis csak a vonatban akartam megvenni, miután a határon átértünk, a kalauz meg átvette a pénzt, „jegyet majd később a kollégámtól kap”, mondta valahogy bizonytalanul, izgulni csak később kezdtem, mikor már Pest felé jártunk, aztán végre megjelent, nem a kolléga, hanem ugyanaz a kalauz, „ja persze”, kapott a fejéhez, aztán megkérdezte, okvetlenül kell-e nekem a jegy, „Nekem mindegy”, mondtam, „legfeljebb, ha jön egy ellenőr”, mire megnyugtatóan, hogy ellenőr most már nem lesz, persze értem, hogyne érteném, nyilván neki is megvoltak a maga autós-családirházas álmái, vagy ki tudja, talán nem is álmokról volt szó, nem is haragudtam rá igazán, csak éppen tudom, hogy a szút a fában mindig a hozzá hasonlók jelentik... Zoli egyébként nem is csodálkozott különösebben, amikor az esetet elmeséltem, „Van ilyen”, jegyezte meg, „nálatok talán nincs?”, „Pont ilyenről nem tudok”, feleltem, „de más hasonlóról épp eleget”; hirtelenszöke, kicsit hadaró beszédű gyerek, vegyész-mérnök a Chinoinnál, meglepett az irodalmi és általában a művészeti jártasságával, miféleképpen nem lenne éppen könnyű ilyen ve-

gyézmérnököt találni, akkor ismerkedtem csak meg vele, mindössze fél évvel korábban vette el az unokatestvéreimet, sokfelé hurcolt a kicsit már megviselt, kéz alatt vett Warszavájával, kitűnően ismerte az olcsó és jó helyeket, aztán az apjához is fölviitt, azzal, hogy az öreg nemrég egy üveg remek kisüstit kapott a vidéki rokonaitól, és csakugyan mindjárt hozta is az üveget, nem nagyon kedvelem a rövidet, de ez tényleg jó volt, a Zoli apja meg amolyan igazi öreg pesti szaki, mint később megtudtam, marós volt valamikor, az ötvenes években pedig gyárigazgató, jelenleg ő a munkásőrparancsnok ugyanabban az üzemben, értelmes, szimpatikus öregnek látszott, eleven érdeklődés hajolt ki a tekintetéből, nem hiányzott belőle a humorérzék sem, elég sok könyv is sorakozott a polcain, legfelül bordó, aranybetűs, bőrkötéses kötetek, díszkiadás, kissé talán feltűnően nyelhettem egyet. „Úgy látom, észrevetted a szentszöveggyűjteményt”, jegyezte meg Zoli később a kocsiiban, „sajnos menthetetlen, de különben normális”, egy pillanatig idézni akartam a mondatát, hogy „sok csodálatos dolog van a világon, de az ember a legcsodálatosabb”, de aztán csak mosolyogtam, mégis csak az apjáról van szó, igyekszem tisztelni az emberek meggyőződését, mindinkább hiánycikknek számít, hanem hogy valaki Sztálint, ma, amikor már régen nem üzlet, tehát őszintén... Vagy arról lenne szó, hogy egyesek még mindig talonban érzik magukat? ... Na nem, ilyen nincs, bizonyos dolgokat képtelen vagyok bevenni, talán még egy homokos érzelmvilágába is inkább bele tudnám élni magamat... Vagy abba, hogy Dér Sanyi úgy odavolt azért a nagydarab ronda énekesnőért.

— Fantasztikus, fantasztikus — ismételte Dér Sanyi, majd kijelentette, hogy okvetlenül meg kell vele ismerkednie, mire Pisti megjegyezte, hogy az igazán nem lesz nehéz, meg persze a többi se, erre közbe akartam szólni, hogy igen ám, csak hogy Sanyi úgy akar kurvákkal szórakozni, hogy nem fizet, s ez már bonyolultabb, viszont sportszempontról csak így érdekes, igaz-e, Sanyikám, de aztán valahogy fáradtnak éreztem magam a máskor szokásos hanghoz, lehet, hogy már ekkor felhalmozódott bennem a csömör a magam mimikrijével szemben, unottan hallgattam csak Pistit, aki egy esetét kezdte mesélni egy hasonlóan kövér nővel, alig értettem belőle valamit, inkább az arcát figyeltem, az érzéketlenségét; szokott módján fecsegett kicsit rekedtes tenorján, minden cinizmus nélkül, nem, Pisti nem cinikus, Pisti csupán természetes és ártatlan, egyszerűen csak mindig Pisti marad, egyetlen pillanatra se képes kilépni önmagából, s legalább egy kicsit bekapcsolódni mások énjébe, mások érzéseit élni, mások szemével nézni önmagát, csakugyan, ez jelenti a vadbaromságát (különben átlagosan értelmesnek is mondható, sőt nem is „rossz”, elméletileg én ezerszer gonoszabb tudok lenni nála), azaz hogy ez is a lényege a vadbaromságnak, a katasztrófába döntő hülyeségnek, az, hogy senki se rossz, csak éppen mindig önmaga marad, másokba átnyúló idegcsápok nélkül, hát persze hogy nem képes felfogni Pisti semmit, ami Zsuzsában vagy bárki másban végbemegy, nyilván sejtelve sincs, mennyire gyűlölöm, illetve gyűlöltem ott az asztalnál, miközben a kövér nőről mesélt, akivel egy szlovéniai útja során futott össze, azóta se érezte úgy magát senkivel, persze legalább három különböző nőről mesélve hallottam már tőle ugyanezt... ki nem állhatom, ha valaki azt hiszi, hogy az egész tejútrendszer a szerszáma körül forog, van ebben valami torz és nevetséges, sőt általában is az embernek ebben a

tulajdonságában, a civilizáció, a kultúra, a művészet szexocentrikusságában (nem bírom az oltárra emelt dolgokat), de persze már a startnál... egyszer a csimpánzok szerelmi életéről olvastam, két him és egy nőstény volt állítólag a megfigyelt csoportban, de azért semmi marakodás, a hímek békésen vártak a sorukra, szívszakasztóan emberi, gondoltam mindjárt, sőt kétségtelenül egy magasabb fejlettségi fokot is jelent, mit tehetünk, úgy látszik, ilyen töről fakadtunk, nem is kellett volna hát természetellenesnek érezni, amiért ott ülök ezzel a két hülye kannal... mégis, főleg Pisti tűnt valószínűtlennek, vagy inkább én magam, ahogy látszólag barátságosan hallgatom, elfogadom vacsorameghívását, annak ellenére, hogy az „ellenségemnek” számít, még regényírói szerepemmel is hasztalanul igyekeztem megindokolni mindent, azzal, hogy tanú vagyok csak, kívülálló, félig részese csak a dolgoknak, tanulmányozója még a tulajdon érzéseimnek is, hiába, Zsuzsa idegen-furcsa, elkínzott arca mindig újra és újra felbukkant, s ugyanígy a magam bamba, elképedt csodálkozása, bosszantott, hogy ostobán viselkedtem, jólesett volna ki-méletlenebbnek tudni magamat, talán csakugyan meg kellett volna mondanom neki, hogy ringyónak tartom, vagy ami rosszabb, szédült tyúknak, boldogan aláztos nősténynek inkább... aztán arra gondoltam, hogy most ott van egyedül a szobájában, egyedül a megalázottságával... bármennyire famaszkot viselek is, éppen elég érzékeny vagyok ahhoz, hogy tudjam, legkönnyebben a megaláztatás veti föl a kilépés gondolatát. Könnyű a mindig csak önmaguknak megmaradó Pisti-féléknek, akikben föl sem merülhet, hogy Zsuzsa tart-e magánál altatót... Vagy ki tudja, talán még büszke is lenne.

Hülyeség volt? ... Persze, hogy az.

Ostoba rémlátás, hisztéria, csakhogy az arca minduntalan Török Jutka arcává alakult, ezért éreztem úgy, hogy igenis ott kellett volna maradnom Zsuzsánál, talán még az akarata ellenére is, akármilyen nevetségesnek tűnjön is ez az őrangyal szerep a más szeretője mellett, vigyáznira, ahogyan Jutkára nem vigyáztam, azazhogy az a bizonyos dolgozat éppen csak sejtetett valamit, még ha most utólag tűnik is csak figyelemztetésnek... akkor mindössze gyerekes érzégesnek hatott... Mindig érdeklődéssel forgattam a tanítványaim irományait, egy részük ilyenkor nyílt meg leginkább, apró kis drámák, családi titkok, tapogatózó szerelmek, árulkodó vágyálmok bukkantak elő esetlen mondataik mögül, csakhogy Jutka nem tartozott a megnyílóok közé, többnyire lekörmölte csak a maga másfél oldalát, ezért lepett meg, „apukám” írta, mert azért így nevezte a mostoha apját, „apukám nemrég hazalátogatott”, hozott is mindenfélét, ruhákat, meg „ridikült”, úgyhogy ő, Jutka, egész nap örült, este szomorodott csak el, ágyban volt már, azt hittéke alszik, ekkor halotta először, hogy talán az anyja is kimegy, őt meg a húgával együtt egyelőre a nagyanyjukra hagyja, aki „nagyon egyszerű asszony és sok dologban ómódi”, „nem mindig ért meg”, de azért „nagyon jó asszony”, mégis „anyukám észre se vette, hogy sírok...” és „néha nagyon elkese-redek, arra is gondoltam már, hogy öngyilkos leszek”; ártatlan lélek, gondoltam a füzet fölé hajolva, nem ismeri a szemérmét, nem tudja, hogy öngyilkosságot emlegetni (különösen így, csupaszon kimondva!) egy kicsit mindig giccsesnek számít, sokszor még elkövetni is, persze egy időben divat is volt siránkozni a külföldön dolgozó szülők után, többször megdicsértem egyik-másik ilyen „meghatónak” érzett dolgozatot, ezért

néhányan már igyekeztek is ilyet írni, másoknak meg csak volt miről írniuk, Jutka suta mondatának talán csakugyan semmi köze se volt a tethez, vagyis *akkor még nem*, ezért is nem vettem túl komolyan, vagy mert... hát igen, rendben van, mi sem természetesebb, minthogy egy gyermek ragaszkodik az anyjához, csakhogy én Jutka anyját mindig ellenszenvesnek éreztem, torkig lettem vele, valahányszor egy szülői értekezleten megjelent, egyszer valamelyik fiúról volt szó, ő bizony nem sokat teketóriázna, úgy elnadrágná, hogy három napig nem tudna ülni, hol minket hibáztatott Jutka gyenge osztályzataiért meg a rendszeres javítóért, hol meg „lusta a kiasszony, máson jár az esze, de majd én előveszem”, egyszer „jaj, tudja, úgy féltem a kis bogaramat, ha sötétedik és még nincs otthon, mindjárt így röszketök”, máskor meg tönkreteszi az „idegjeit” ez a lány, rettenetesen nem bírom ezt a fajta kergettyű anyatípust, egyszer csak nem tudtam „ráérezni” Jutka ragaszkodására, ezért szoltam az anyjának csak úgy kötelességtudásból, mindössze annyit, hogy Jutkát kissé túl érzékeny, kiegyensúlyozatlan gyereknek tartom, ezért lenne jobb, ha legalább a tanév végéig vele maradna. Amennyire tehát lehetett, komolyan vettem a komolytalant, talán mert a „kilépés” mindig is izgatta a képzeletemet, alighanem már akkor is, amikor az öreg Csordást meglestük, nagy sarki kocsmája volt az öreg Csordásnak, hosszú, nyolcablakos, sárga ház, de aztán lemondta az ipart, hogy ne csak őt holdat tarthasson meg, titokban persze folytatta az italmérést, a házába meg betettek egy rendőrt, akkoriban mesélték a lakáshivatal főnökéről, hogy még a kutyák is félnek tőle, mert „minden lukat kiad”, behúzzák a farkukat, ha látják, hiába kapálódzott hát az öreg Csordás, tehetetlenül, ökölbe szorított kézzel állt csak a sarkon, amikor a kézikocsi befordult, némán nézte az alacsony, őszülő, vállas rendőrt, ahogy a feleségével meg a két süldő lányával leszedegeti a holmiját s viszi be a házba, az ő házába, a várába, a szentélyébe, ősz harcsabajusza szinte kivilágított a lilás-vörös arcából; két Fazekes gyerekkel néztem a jelenetet, a nálam valamivel idősebb Pistával meg Ádámmal, „Csordás bácsi most elmén és fölakasztja magát”, jegyezte meg Pista, amikor az öreg nagy léptekkel elindult kifelé a város széle felé, nem emlékszem már, mennyire hittem komolyan, amit Pista mondott, de rögtön benne voltam, hogy utána menjünk; „tisztos távolból” követtük, hátra se nézett, amikor láttuk, hogy megáll az epresben, lehúzódtunk a temető melletti mély árokba, onnan lestük a kórok és számtartóvisek mögül, „mingyár leveszi a nadrágszíját”, súgta Ádám izgatottan, de az öreg Csordás csak állt egy ideig, nagyokat fújta, öklét rázta az ég felé, fogalmam sincs, mit teszünk, ha valóban a szíjáért nyúl, de amikor visszaindult, egy kicsit mintha mindhárom csalódottak lettünk volna. Vagy akár Pintér Kató. Alig ismertem, mégis megszállta a képzeletemet. Csupán az esete miatt vált emlékezetessé, nevét is csak ezért jegyeztem meg, három évvel lehetett idősebb nálam, akkor lettem felsős, Pintér Kató meg már érettségire készült volna, csakhogy ismételnie kellett az évet, persze mindezt utólag hallottam róla csak, azt is, hogy többeknek panaszkodott, amiért valahányszor hazalátogat, folyton a taníttatása költségeit emlegetik, amióta pedig rosszul állt, hogy „mért akartál tanulni, ha nem bírsz?”, azok közé a rendes és szorgalmas lányok közé tartozhatott, akik kitartó magolással igyekeznek pótolni a hiányzókat, aztán kikészülnek, állítólag elhangzott volna egy „haza ne gyere nekem, ha megbuksz” megjegyzés is, arról is hallot-

tam, hogy a szíve állt meg, ugrás közben még, vagy a vízbecsapódás pillanatában, ezt állapította volna meg a boncolási jegyzőkönyv, miután a testét pár kilométerrel a városunk alatt kifogták, valószínű, hogy ez a megálló szív, az irgalmas rémületnek ez a pillanata kavart föl és lendítette mozgásba a fantáziámat, ezért is szerettem volna megírni az esetet, tizenhat éves gyámoltalan elbizakodottságomban neki is fogtam, de negyed óra múlva már kétségbeejtően sutának éreztem minden soromat, vagyis hát Török Jutkához hasonló eset is akad a tárházamban... Valóságos kis gyűjteményét raktároztam el magamban a kilépőknek. Wolf bácsi például... Wolfékkal azután kerültem egy házba, hogy elvettem Klárit, de már régebből is ismertem őket, és Wolf bácsi mindig nyugodtnak látszott, legfeljebb csak a hanyagság miatt mérgelődött, mert a bútorgyárban, ahol egy ideig még nyugdíjasként is az áru minőségét ellenőrizte, éppúgy megkövetelte, hogy „fütyüljenek” a becsapott szekrényajtók, mint mikor még az övé volt a gyár, kicsit talán önámítással beszélt arról, hogy annak idején szerették a munkásai, meg hogy nála nem volt sztrájk, ő fizette a legjobb béreket a városban, mármint a szülővárosomban, úgyhogy más üzemek munkásai sztrájkőröknek mondták az embereit, már-már a nyelvemen volt, hogy „hát igen, Gyula bátyám, éppen itt van a kutya elásva...”, de aztán hagytam, már akkor túl volt a hetvenen, azt viszont másoktól is hallottam, hogy amikor a feleségével együtt elvitték, közben szóltak az érdekében a volt munkásai közül, olyanok is, akik már akkor különböző posztokra kerültek, pár hónap múlva ki is engedték őket, kiderült róluk, hogy sohase voltak Kulturbundtagok, de a házukat meg a holmijukat nem kapták vissza, nyilván T. miatt, aki egy ideig mindenható volt nálunk odahaza, szintén az öreg munkásai közé tartozott, és egyesek szerint az első kritikus napokban három megrakott társzekeret is hazairányított a Wolfék házából, később mindenki örült, amikor lebukott, Bogyó Jóska, a madárfejfű újságárusunk (azért nevezték így, mert egyszer részegen állítólag kecskebogyt evett) diadalmasan lobogtatta a helyi lapocskát „T.-t bezárták!”, üvöltözte végig az utcákon, de Wolfék továbbra is hiába mozgattak meg minden követ, egyszer az apám is szerkesztett neki valami beadványt a ház ügyében, aztán abba is hagyták a kísérletezést, „én nyugalmat akarok”, legyintett Wolf bácsi és inkább a vérnyomására vigyázott, de akkor vasárnap délelőtt három pohár sört ivott, aztán hazajött, és fát hasogatott, erre még emlékezett... utána hetekig fehér sálát viselt. „Egyszerűen fogalmam sincs, hogy történt”, tárta szét a két karját zavartan, állítólag sohase foglalkozott ilyen gondolatokkal, a felesége már levágta, mire felértem a padlásra, kerékpáron nyargaltam a mentőknek telefonálni — pedig Wolf bácsi valóban derűs, kiegyensúlyozott embernek látszott... Vagy alakoskodott volna? Csakugyan, miért ne? ... Elvégre ki sejtí rólam, hogy vannak pillanataim, amikor szinte előítéletnek érzem, hogy élni kell, hogy néha „betetőző apróságok” miatt jön úgy, hogy ah, *minek?*, odavágni mindent, káromkodva becsapni magam mögött az ajtót, vagy inkább elegánsan távozni, könnyed meghajlással, finom mosollyal közölni csak, hogy *le vagytok szarva*, „komolyan” ugyan csak egyszer foglalkoztatott a gondolat, azután, hogy Klári összekavarta a dolgokat, illetve nem miatta, hanem mert amikor „higgadtan” újra elővettem a készülő utópisztikus regényem teleírt lapjait, látnom kellett, hogy emeletes marhaságokat írtam össze, és érdekes, ezekben a napokban Klárit is féltettem,

tudtam, hogy nagyon megütöttem, amikor nem ütöttem meg... egyszóval a kezemet szinte szakadatlanul az oldalajtó kilincsén érzem, valószínűleg ezért is vonultathatnám föl hosszú kavalkádban a gyűjteményem alakjait, akárcsak a G. A. úrban Déry a maga X-ének lelkes halálba maszírozóit, és persze ezért hiszem másokról is, akkor is, ha egyébről sincs szó, mint hogy „egészségesen” kibőgjkék magukat, csakhogy ugyanott folytathassák, ahol abba hagyták. Ugyanott, ugyanúgy, miért ne...

Ma délután is... Nyilván ezért nem tudtam ellenállni a kísértésnek. Dobos Feri, a titkár jelentkezett:

— Á, te vagy az? — ismerte föl a hangomat. Annak idején Póregyházán elég jóban voltunk.

— Zsuzsa bent van? — kérdeztem.

— Zsuzsa? Melyik a kettő közül?

— Hát a Kocsis Zsuzsa. Mit akarnék az öregasszonytól? — Eszembe se jutott hirtelen, hogy a póregyházi „Petőfi Sándor” általánosnak tulajdonképpen két Zsuzsája van. Pedig a savanyú, örökké az epéjére és a részeges férjére panaszkodó Lászlóné már akkor is ott volt. — Bent van?

— Bent. Adjam?

— Kéznel van?

— Órán van éppen. De ha akarod... Fontos?

— Ahogy vesszük... Életbe vágónak éppen nem mondanám...

Egy pillanatig a hangját szerettem volna hallani, de aztán a szombat délutáni „Ja, te vagy az?” jutott eszembe. Arra gondoltam, hogy az első pillanatban bizonyára azt hinné, Pisti hívta föl...

Amikor a kagylót letettem, megkönnyebbülést éreztem, de ugyanakkor bizonyos megszégyenültséget is, mintha csak valami titkolt és szégyenletes szokáson értek volna, Wolf bácsi érezhette magát így, azután, hogy a kórházban egy nővér közölte velem, „hát bácsikám, maga egy kicsit fölakasztotta magát”, még talán egy leheletnyi csalódottság is volt bennem, egészen a kijáratnál voltam már, amikor eszembe jutott, amiért tulajdonképpen jöttem, ezután léptem csak a toláblakhoz, ahol a légi-posta-küldeményeket veszik át, pár pillanatig tűnődve néztem a levélre, mintha mérlegelném, föl kell-e adnom okvetlenül, de aztán arra gondoltam, hogy én mindig csak mérlegelek, alighanem a regényeimet is agyonmérlegeltem, ezért párologtak semmivé, örökké a cselekvésen innen maradok, és hát miért ne, végeredményben nem történik más, mint hogy „átteszem a sátram egy jobb legelőre”, mert természetesen Breitner káplán is eszembe jutott egy pillanatra, látásból ismertem csak, s főleg Stolznétól hallottam magasztalni, amikor idekerült, állítólag elég hibásan beszélt magyarul, Zágrábban végzett, de aztán belejött, valósággal lázba hozta a templomos asszonyokat és nemcsak őket, amolyan igazi modern pap volt, értett a gyerekek nyelvén, pingpongasztalt állítatott föl a plébánián, meg mindenfélét, nem izgattam magam túlságosan miatta, sőt titokban még szurkoltam is neki egy kicsit, elvégre a gyerekek, akiket összefogott, mégiscsak tartoztak valahová, nélküle talán az utcán csavarogtak volna, úgy tűnt, sokat tanultak tőle a Katekizmuson kívül is, képzett embernek látszott, külsőre is valahogy intellektuálisan hatott, még az is megfordult a fejemben, hogy talán megismerkedhetnék vele, mindig is vonzódtam azokhoz, akik *csinálnak valamit*, akármilyen ideológiai előjellel is csinálják; nem én voltam az egyedüli a kollégák közül,

aki kitűnő pedagógusnak tartotta, olyan vélemények is elhangzottak, hogy „le a kalappal, tanulhatunk tőle”, mindössze az öreg Botos kelt ki néhányszor ellene, alig egy évig volt csak az igazgatóm, aztán nyugdíjba ment, nem tudom, igaz-e, amit róla meséltek, miszerint egyszer régen lefordított egy énektanárnőt, mert a gyerekekkel azt énekelte, hogy „égnek a gyertyák az oltár előtt, mégse te leszel a párom”, persze, hogy igaz, szinte hallom a harsogó hangját: „miért nem hozott ide mindjárt egy egész templomot, papot, oltárt meg mindent”, vagyis az öreg Botos fűjtatott csak, kissé még meg is sértődött, amikor a fortyogására mindössze annyit mondtam, hogy „Mit csinálhatunk? Minden csapat annyira játszik jól, amennyire az ellenfél játszani hagyja. Nekünk kellene jobban játszunk...”. Állítólag ugyan a belügy is cseszegette volna a káplánt, amiért túl sokat foglalkozik az ifjúsággal, bár lehet, hogy ezt csak azok találták ki, akik mindenáron mentséget kerestek a távozására, mindenki úgy tudta, hogy csak a frankfurti rokonait ment meglátogatni, általános volt hát a megrökönyödés, Stolznénál nyomban leszédült a talapatáról, az öreg plébános ugyanis, aki mindig féltékeny volt a káplánja népszerűségére, titokban megmutatta neki Breitner levelét, abban volt az a bizonyos mondat: „elvégre nem tettünk mást, csupán áttettük a sátrunkat egy jobb legelőre”, állítólag így, királyi többesben, Stolzné alig tudott hová lenni a felháborodástól, máskor behízvelgőn duruzsoló altja egészen megércesedett, „meg kellene fojtani az ilyen embert”, mondta többször is, rendszerint ezt a halálnemet emlegette, valahányszor haragudott valakire, „higgye el, aranyos Béluskám, én percekig nem tudtam szóhoz jutni”, nehezen tért napirendre a történetek fölött, egyre tovább folytatta, arról, hogy talán csodálkozom is, amiért ezt a dolgot ennyire a szívére veszi, „csakhát ismer engem, tudja, hogy milyen egyenes jellem vagyok”, na tessék, a kiváló pedagógus, az idealista, le a kalappal... egyszóval átteszem a sátram, gondoltam, átteszem és egymagam legelek majd a jobb legelőmön, végleg itt hagyom a nyájam, itt hagyom, mert tisztában vagyok vele, hogy se terelőpuliként, se vezérürüként nem tudnám egybentartani, hiába lenne minden csaholás vagy kolompszó, cseppenként elszivárgunk, önként széledünk szét...

Kilépve a postáról a főtéri kis parkon mentem át, elhaladtam a szobor mellett is, alig álltam meg, hogy ne tisztelegjek neki, a fű zöld volt, nagyon zöld, valószínűtlenül zöld, amilyen zöld csak ilyenkor májusban lehet, de a gyepágyak sarkát máris letaposták, lekerekítették, mint mindig, legokosabb lenne előre kerekre csinálni a sarkokat, nehogy két lépéssel többet kelljen megtenni, csonkák a fiatal fenyőcskék is, télen vághatták le a hegyüket karácsonyfának, az aszfalton lépten-nyomon papírdarabok, nyalókák fadarabkáit, üres cigarettásdobozok, itt-ott a fűben is... úristen, hogy utálok, valahányszor a hazalátogatók arról beszélnek, hogy „náluk” kicsoda tisztaság van, „mint a patikában”, ők már nem is bírnák ezt, ó az anyátok istenit, ó az anyátok...

(Folytatjuk)